

Милица В. Ђуковић*
Институт за књижевност и уметност
Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 31. 8. 2018.
Прихваћен: 20. 9. 2018.

**ТРАГОМ МОНОГРАФИЈЕ ДОСИТЕЈ ОБРАДОВИЋ У ХОПОВУ:
ПИСМА АВГУСТИНА БОШЊАКОВИЋА
ТИХОМИРУ ОСТОЈИЋУ****

У раду су приређена и прокоментарисана писма која је архимандрит и настојатељ манастира Хопова Августин Бошњаковић (1867, Ковин – 1950, Нови Сад) послао Тихомиру Остојићу (1865, Tisza Szent Miklós, Мали Семиклуш, данашње Остојићево – 1921, Беч), у периоду од 1905. до 1921. године. Раду су прикључени, као додаци, писмо Тихомира Остојића Августину Бошњаковићу и рукописни реверс – сведочанство о рукописима које је из хоповске библиотеке позајмио и у њу вратио Тихомир Остојић, приликом рада на докторату „Dositheus Obradović's Klosterjahre: ein Beitrag zur serbischen Literaturgeschichte des XVIII Jahrhunderts“, као и на монографији *Доситијеј Обрадовић у Хојову*. Сва ова писма и рукопис чувају се у Рукописном одељењу Матице српске. Писма Августина Бошњаковића сведоче о архимандритовој подршци Тихомиру Остојићу у намери да одбрани докторат о Доситеју Обрадовићу, као и да објави монографију *Доситијеј Обрадовић у Хојову*. Реверс који је приређен као додатак пружа податке о врсти грађе коју је Тихомир Остојић користио приликом писања ове монографије, као што даје прилику да се одреди временски оквир када је овом грађом Остојић

* tiskicvet38@gmail.com

** Овај рад настао је као резултат истраживања спроведених на пројекту *Улоја српске периодике у формирању књижевних, културних и националних образаца (178024)*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

располагао. Овај рад невеликог обима прилог је разумевању односа између Тихомира Остојића и Августина Бошњаковића, подсећање на заслуге хоповског архимандрита за (о)чување културне и књижевне баштине, али и покушај прецизнијег временског ситуирања настанка и слања у штампу монографије *Доситеј Обрадовић у Хојову*.

Кључне речи: Тихомир Остојић, Августин Бошњаковић, Доситеј Обрадовић, Хопово, преписка.

Једна од важнијих тема научног истраживања и писаца чијем се стваралаштву познавалац културне и књижевне историје Срба на подручју јужне Угарске и проучавалац српске књижевности XVIII века Тихомир Остојић неретко враћао, јесте Доситеј Обрадовић. О Доситеју Обрадовићу Тихомир Остојић писао је како чланке мањег обима „Значај Доситеја Обрадовића за Србе у Карловачкој митрополији”, „На догледу Доситејеве прославе”, „Извор Доситејеве Христоитије”, „Узор наравоученија у баснама”, „Доситејеви стихови”, „Доситеј Обрадовић”, „Стогодишња прослава Д. Обрадовића”, у *Лешојису Мајице српске, Бранковом колу, Српском књижевном јласнику, Дечијим новинама и Сјоменици Доситеја Обрадовића*¹, тако и обимније студије и монографије, а уједно, Остојић се окушао и као приређивач делâ Доситеја Обрадовића – за едицију „Књиге за народ” Матице српске Тихомир

¹ Др Тихомир Остојић, „Значај Доситеја Обрадовића за Србе у Карловачкој митрополији”, у: *Сјоменица Доситеја Обрадовића*, СКЗ, Београд, 1911, стр. 150–167, Тих. О., „На догледу Доситејеве прославе”, *Бранково коло*, год. XVII, бр. 1, Ср. Карловци, 6. јануара 1911, стр. 1–2, Тихомир Остојић, „Извор Доситејеве Христоитије”, *Бранково коло*, год. XVII, бр. 12. и 13, Ср. Карловци, 24. марта 1911, стр. 187–189, Тихомир Остојић, „Узор наравоученија у баснама”, *Бранково коло*, год. XVII, бр. 12. и 13, Ср. Карловци, 24. марта 1911, стр. 202–203, Тихомир Остојић, „Доситејеви стихови”, *Српски књижевни јласник*, књига XXVI, број 6, 16. март 1911, стр. 467–476, Тихомир Остојић, „Стогодишња прослава Д. Обрадовића”, *Лешојис Мајице српске*, год. LXXXVII, књ. 285, св. 1, 1912, стр. 39–49, Др. Тих. Остојић, „Доситеј Обрадовић”, *Дечије новине: ђегајошко-забавни лист*, год. 1, бр. 3, Нови Сад, 1. новембра 1918, стр. 58–60. и „Доситеј Обрадовић II”, *Дечије новине: ђегајошко-забавни лист*, год. 1, бр. 5, Нови Сад, 1. јануара 1919, стр. 103–104.

Остојић приредио је књиге *Доситијејеве басне 1* (1894. године), *Доситијејеве басне 2* (1894. године) и *Живош Доситијеја Обрадовића* (1911. године)². Значајан је и податак да је Тихомир Остојић помно пратио и оцењивао актуелну књижевноручну продукцију о Доситеју Обрадовићу – као важније свакако би требало издвојити Остојићеве приказе књига *Доситије Обрадовић. Књижевне расправе, нови прилози, мисли и белешке* (1900) Андре Гавриловића и *Die pädagogischen Ansichten des Dositheus Obradović. Ein Beitrag zur Geschichte der Aufklärungspädagogik* (1906) Милоша Перовића.³

Своју докторску дисертацију, одбраћену на Универзитету у Бечу 1907. године, Тихомир Остојић посветио је управо главном представнику просвећености у српској књижевности. Докторат Тихомира Остојића „Dositheus Obradović's Klosterjahre: ein Beitrag zur serbischen Literaturgeschichte des XVIII Jahrhunderts“, написан је на немачком језику и објављен у часопису *Archiv für slavische Philologie* (Архив за

² У питању су издања: *Доситијејеве басне 1*, одабрао и удесио за народ Тихомир Остојић, Матица српска, Нови Сад, 1894, *Доситијејеве басне 2*, одабрао и удесио за народ Тихомир Остојић, Матица српска, Нови Сад, 1894, *Живош Доситијеја Обрадовића*, из његових дела саставио Тихомир Остојић, Издање уређивачево (Одабрана дела за школу. Уређује Тихомир Остојић, књ. 1), Нови Сад, 1911. На основу грађе Министарства просвете и црквених послова из Архива Србије, Милоје Р. Николић донео је податке да је књига *Живош Доситијеја Обрадовића* (1911), на Остојићев захтев, а након позитивних реферата „г. г. Др. Јована Скерлића, ванредног професора Универзитета и Миливоја Башића, професора III београдске гимназије“, решењем Главног просветног савета, 1911. године, препоручена за употребу у свим средњим и стручним школама у Србији, као и да је Министарство просвете откупило 300 примерака ове књиге и за њих Остојићу исплатило 300 динара. Видети: Милоје Р. Николић, „Архивски прилози о раду српских књижевника“, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, књ. 30, св. 2, 1982, стр. 294–296.

³ Видети: Тих. Остојић, „Анд. Гавриловић, Доситије Обрадовић. Књижевне расправе, нови прилози, мисли и белешке. Београд, 1900. 8^о стр. 226.“, *Летопис Матице српске*, год. 70, књ. 205, св. 1, 1901, стр. 89–98. и Тих. О., „Milosch Perovits, *Die pädagogischen Ansichten des Dositheus Obradović. Ein Beitrag zur Geschichte der Aufklärungspädagogik* (Докторска дисертација поднесена Филозофском факултету циришког универзитета), Belgrad, 1906, стр. 72 на 8^о.“, *Летопис Матице српске*, год. LXXXII, књ. 241, св. 1, 1907, стр. 137–138.

словенску филологију) 1908. године, а на српски језик превео га је Стахиња К. Костић, под насловом „Манастирске године Доситеја Обрадовића”, 1965. године, у *Зборнику Матице српске за књижевност и језик*⁴. Од књижевноисторијских монографија Тихомира Остојића неопходно је издвојити две књиге, прву, у којој је Доситеј Обрадовић гранична фигура (међа) двеју епоха – *Српска књижевност од Велике сеобе до Доситеја Обрадовића* (1905), и другу, која је у целости посвећена Доситеју Обрадовићу и која је објављена у едицији „Књиге Матице српске”, у два тома (књиге бр. 19. и 20) 1907. године – *Доситеј Обрадовић у Хојову*⁵. Иако су поводи писања о Доситеју Обрадовићу неретко биле одређене годишњице (пре свега, стогодишњица смрти Доситеја Обрадовића)⁶, ипак интересовање Тихомира Остојића за Доситеја

⁴ Видети: Тихомир Остојић, „Манастирске године Доситеја Обрадовића”, с немачког превео Страхиња К. Костић, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, књ. 13, св. 1, 1965, стр. 7–52.

⁵ Фототипско издање ове књиге објављено је 2002. године. Видети: Тихомир Остојић, *Доситеј Обрадовић у Хојову: студија из културне и књижевне историје*, фототипско издање, Матица српска, Нови Сад, Нови зенит, Ново Милошево, 2002, 431. стр.

⁶ У Рукописном одељењу Матице српске, под инвентарским бројем 22. 014, чува се писмо које је Михајло Пупин послао Тихомиру Остојићу 6. јула 1910. године, из Њујорка, тражећи, поводом стогодишњице смрти Доситеја Обрадовића, прилог за амерички (њујоршки) *Србобран* „Почетком идуће године прославиће Срби свуда стогодишњицу Доситеја Обрадовића. Поводом тим ради смо и ми у нашем органу Србобрану, да донесемо о томе један или низ чланака, који би били популарно написани. Мислимо да сте ви специјално један од најбољих познавалаца рада Доситеја Обрадовића, те се с тога у тој ствари и обраћамо на вас. (...) Уважавајући све то, ми смо уверени, да ћете нам у што краћем времену послати замољено, а том приликом молимо и да нам назначите, које су најљепше ствари Доситејеве и народу најразумљивије, најмилије и најприступачније, па да и њих у своје време одштапамо.” У Народној библиотеци Србије, под сигнатуром „п 2582” може се наћи „српски народни лист и орган Савеза сједињених Срба 'Слога'” *Србобран*, који је излазио у Њујорку, од 1909. до 1919. године. Трагом писма М. Пупина, прегледали смо поменути *Србобран* за 1911. годину, али текст Тихомира Остојића о Доситеју Обрадовићу нисмо нашли. У броју 73 (год. III), објављеном у четвртак, 3. марта 1911. године у Њујорку, као уводни чланак може се наћи текст „Доситеј Обрадовић 1811–1911”, који заправо представља краћу белешку о Доситеју Обрадовићу, са неколиким изво-

Обрадовића није било ни краткотрајно ни везано искључиво за спољашње околности (обележавање годишњица рођења и смрти Доситеја Обрадовића). О дуготрајности и разностраниности научног интересовања Тихомира Остојића за живот и рад Доситеја Обрадовића сведоче Остојићеви рукописи који се чувају у Рукописном одељењу Матице српске, у фасциклама насловљеним „Доситеј Обрадовић у Хопову”, инв. бр. М. 1. 517, „Доситејево доба”, М. 1. 511, „Dositheus Obradović's Klosterjahre”, инв. бр. М. 1. 508, али и многи други, као што су „Прилози манастиру Хопову”, инв. бр. М. 4. 918, „Грађа из хоповских протокола”, инв. бр. М. 4211, „Ириг”, инв. бр. М. 4. 000, „Манастир Шишатовац”, инв. бр. М. 4213, „Духовни регламент”, инв. бр. М. 4. 919, „Правила монашка”, инв. бр. М. 4. 921, „Врднички ђакон Григорије”, инв. бр. М. 4. 922 итд.

Приликом проучавања архивских извора посвећених периоду боравка Доситеја Обрадовића у манастиру Хопову, за Тихомира Остојића од изузетног значаја било је пријатељство са Августиним Бошњаковићем (1867, Ковин – 1950, Нови Сад)⁷, архимандритом и настојатељем манастира Хопова. Августин Бошњаковић уредио је манастирску архиву и

дима из „Вијенца од алфавита”. Чланак је непотписан и ауторство се не може утврдити. Ипак, на основу стилских карактеристика, не може се претпоставити да је у питању текст Тихомира Остојића, иако се утицај Тихомира Остојића на избор дела Доситеја Обрадовића које је „народу најразумљивије, најмилије и најприступачније” може претпоставити, међутим, не и доказати.

⁷ Августин Бошњаковић гимназију је завршио у Новом Саду (1886), богословију у Сремским Карловцима (1890), извесно време студирао је филозофију у Јени. Професор Рељевске богословије постао 1895. године, када се и замонашио у манастиру Војловици. Докторирао је на черновичком богословском факултету и промовисан је у доктора теологије 1902. године. Протосинђел постаје 1903. године, а потом и настојатељ манастира Хопова. Хоповски архимандрит постаје 1905. године. Године 1921. постаје привремени управитељ и настојатељ манастира Гргетег. Сахрањен је прво у Новом Саду, а потом је пренет у манастир Гргетег, где је сахрањен близу архимандрита Илариона Руварца. Више од двадесет година радио је на *Речнику црквенословенској језика* и припремао је критичко издање *Србљака*. Видети: М. Бујас, „Бошњаковић, Августин (Александар)”, у: *Српски биографски речник*, књ. 1, А-Б, Матица српска, Нови Сад, 2004, стр. 763.

библиотеку, што је Тихомиру Остојићу омогућило да дође до нових података за монографију коју је припремао за штампу – монографију *Доситеј Обрадовић у Хојову*. О овоме је Тихомир Остојић оставио податке у писму Милану Савићу, 14 (27) априла 1906. године „Како је хоповски настојатељ Г. Д-р Августин Бошњаковић, архимандрит, сад уредио библиотеку и архиву ман. Хопова, био сам о ускршњим феријама да прегледам неће ли се наћи још који извор за моју радњу. И заиста се нашло погдешто, чиме ћу морати моју радњу (која је већ готова) попунити или модификовати.”⁸ Приказујући књигу *Доситеј Обрадовић у Хојову* Тихомира Остојића, у *Српском књижевном гласнику*, 1907. године, Јован Скерлић издвојио је, као квалитет Остојићевих истраживања, поузданост изнетих тврдњи, произашлу из употребе архивских података и том приликом поменуо је управо документе које је Остојић пронашао у библиотеци манастира Хопова „Радећи ову добру књигу, Г. Остојић се користио необјављеном грађом, архивским документима, драгоценим податцима које је нашао у библиотеци манастира Хопова и у Митрополијској Библиотеци у Сремским Карловцима која је један од најглавнијих, а у исти мах и најнеиспитанијих извора за нашу политичку, културну и књижевну историју у XVIII и XIX веку. Г. Остојић се користио: протоколом хоповских постриженика, протоколом умрлих монаха, саборским протоколом, то јест записником седница манастирске братије, протоколом циркуларним, где су се заводила акта која су са стране долазила, намесничким тефтерима: протоколима истраге из 1754, актима која се налазе у Карловцима, самом библиотеком манастира Хопова, коју је Доситеј читао, и где се још и данас налазе многе књиге са његовим записима.”⁹

⁸ Видети: „Преписка са Тихомиром Остојићем”, у: Милан Савић, *Прилике из мога живота*, приредили Миљивој Ненин и Зорица Хацић, Академска књига, Нови Сад, 2009, стр. 174–175.

⁹ Јован Скерлић, „Доситеј Обрадовић у Хопову. Студија из културне и књижевне историје. Написао Тихомир Остојић. Књиге Матице Српске, број 19 и 20. Нови Сад. 1907 [8° VII + 432; цена 3 круне]”, *Српски књижевни гласник*, књига XVIII, број 6, 16. март 1907, стр. 451.

Писма која је Августин Бошњаковић послао Тихомиру Остојићу, у периоду од априла 1905. до децембра 1906. године, пружају податке о сарадњи и пријатељству између двојице савременика, као што дају и прилику за хронолошки прецизније ситуирање настанка монографије *Досиџеј Обрадовић у Хойову*. С друге стране, пак, реверс о рукописима које је Тихомир Остојић позајмио из библиотеке манастира Хопово 1899. године и које је у манастирску библиотеку вратио 1907. године (а реверс је написао и потписао Августин Бошњаковић) сведочи о току истраживања и врсти грађе коју је Тихомир Остојић прегледао и укључио у монографију *Досиџеј Обрадовић у Хойову*.

Писма Августина Бошњаковића откривају ревносног и одговорног човека, који води рачуна о манастирској имовини (пре свега о рукописима), али и вредног и савесног човека који је манастирску библиотеку средио, реорганизовао („Могу рећи, да сам је, избегао од очите пропасти!“) и тиме је учинио доступном, отвореном и занимљивом за научни рад, како историчара књижевности, попут Тихомира Остојића, тако и историчара, попут Јована Радонића („Има врло интересантних (за науку) ствари и с'тога мислим да позovem једном приликом г. Јову Радонића да је и он прегледа и оно, што је од научне вредности, одабере.“)

Августин Бошњаковић подржавао је Тихомира Остојића у намери да пријави и одбрани докторску дисертацију о Доситеју Обрадовићу „Твоја намера гледе полагања доктората, обрадовала ме је и с'тога ти наши протоколи стоје и даље на расположењу до времена које си сам себи определио.“ и са нестрпљењем и радосћу очекивао је објављивање Остојићеве књиге *Досиџеј Обрадовић у Хойову* „Ништа ми не спомињеш о твојој радњи. Зар још није изашла из штампе?“ Није случајно да ће након интернације у Првом светском рату, видно нарушеног здравља и у циљу опоравка и оздрављења, Тихомир Остојић боравити управо код Августина Бошњаковића у манастиру Хопово.¹⁰

¹⁰ „С 'катаром на плућима', по савету лекара је после повратка, да буде на бољој храни, боравио најпре у Сремској Каменици, а затим код љубазног домаћина Августина Бошњаковића у манастиру Хопову. Архи-

Писма Августина Бошњаковића Тихомиру Остојићу и реверс о позајмљеним и враћеним рукописима поуздано су сведочанство о лепом пријатељству и корисној сарадњи двојице српских научника у првим двама деценијама XX века. Последње Бошњаковићево писмо није тематски везано за Остојићево проучавање стваралаштва Доситеја Обрадовића, али овде су приређена сва писма која је Августин Бошњаковић послао Тихомиру Остојићу а која се чувају у Рукописном одељењу Матице српске. Од писама која је Тихомир Остојић послао Августину Бошњаковићу, у Рукописном одељењу Матице српске сачувано је само једно писмо, и оно се такође доноси, као додатак.

1.

Ман. Хопово дне 12. Априла 905.¹¹

Драги Тихомире!

Твоју златну књигу „Срп. Књижев. од Велике сеобе до Доситија Обрадовића” као и твоје драго ми писмо од 15/28. фебр. т. г., примио сам у своје време и ево ме, да ти тек данас и на једном и на другом најтоплије и од свег срца захвалим.

Моје доданашње ћутање довело те је без сумње на помисао, да сам и ја јакоже и прочита брата во Христе по манастирима „иманентно индолентан”. –

Но ако си то помислио, било би ми веома жао, пошто је разлог моме ћутању једино било то, што сам се спремао да те походим и да ти се лично на свему захвалим но што међутим, из многих узрока нисам никако учинити могао.

мандриту и његовој братији чинило је част да угосте тако познату личност и његову супругу, па су се трудили да им учине пријатним боравак у манастиру. Дуговали су Остојићу захвалност што је своједобно онако сјајно описао њихов манастир у свом делу *Досиџеј у Хојову*.” Видети: Душан Попов, „Повратак Тихомира Остојића у Матицу српску после интернације”, *Свеске Матице српске: траћа и прилози за културну и друштвену историју. Серија књижевности и језика*, бр. 20, св. 7, 1991, стр. 19.

¹¹ Сва писма донета су онако како су написана, без исправљања грешака у правопису и интерпункцији. Очигледне словне грешке такође нису исправљане. Сва подвлачења у свим приређеним писмима су Бошњаковићева.

С'тога те молим да ме не осуђујеш, јер ја ћу своју реч искупити. –

Твоја намера гледе полагања доктората, обрадовала ме је и с'тога ти наши протоколи стоје и даље на расположењу до времена које си сам себи определио.

Ја сам био забављен око уређивања старе (до зла Бога неуредне) манастир. архиве. –

Могу рећи, да сам је, избавио од очите пропасти!

Има врло интересантних (за науку) ствари и с'тога мислим да позовем једном приликом г. Јову Радонића¹² да је и он прегледа и оно, што је од научне вредности, одабере.

Пошто сам архиву средио, задао сам себи другу задаћу, разуме се домаћу и трудићу се, да је што боље изведем. –

Што се Бошка тиче, за сад ти могу толико само рећи, да није код мене.

Волије Кир-Миту од мене и за то је к' њему отишао!?

А сад са жељом: да тебе као и твоју врлопоштовану г. матер моје писмо у добром здрављу а још бољем расположењу затече, прими уједно и моје најсрдачније поздравље.

Твој А. Бошњаковић

[РОМС, инв. бр. 4. 440; писмо]

2.

Ман. Хопово, дне 6. јуна 906.

Драги Тихомире!

Не јављаш ми, да ли ти је пошло за руком, да скинеш слику ман. Хопова са оне тепсије.

¹² Јован Радонић (1873–1956), историчар, школовао се у Новом Саду и Бечу, радио у Руском археолошком институту у Цариграду, потом као библиотекар Матице српске и коначно као професор опште историје на Београдском универзитету. Био секретар Српске краљевске академије. Поред рада на српској историји, објављивао је студије и чланке о српској и руској књижевности, преводио је са руског, а најзначајнији му је рад на издавању извора за историју из Дубровачког архива. Видети: П. Протић, „Радонић, Јован”, у: *Југословенски књижевни лексикон*, друго допуњено издање, Матица српска, Нови Сад, 1984, стр. 684–685.

Ја једва чекам да примим твоју књигу па макар и небило слике. Задао сам себи једну велику задаћу „pen-ium domesticum” и зато ми је веома нужна твоја књига. Надам се, да ћеш ме овога лета посетити на дуже време и остати и да ћеш ми помоћи у мом подузећу. Поздрав теби и г. матери

Твој А. Бошњаковић

[РОМС, инв. бр. 4. 439; дописница]¹³

3.

Ман. Хопово, дне 1. септ 1906.

Драги Тихомире!

Твоје драго ми писмо као и две дивне слике м. Х.¹⁴ примио сам и ево ме да ти за све то изјавим своју најтоплију благодарност.

Ја сам збиља очаран и радњом г. др. и твога бечког швабе.

Радујем се што си дао књигу у штампу коју тако помно ишчекујем.

Срдиш се, што ти нисам одговорио на твоја два писма овога лета.

Али кад ти кажем да ми је начеоник био на самрти и да сам имао великих (чисто његових) послова око косидбе, вршидбе etc. etc., онда ћеш ме разумети зашто сам морао ћутати.

Две копије вел. фор. узимам за манастир. Продаће се и трећа.

Него, да ти нешто кажем. Ако би г. Симоновић био тако добар да ми да још две слике ја бих му био веома благодаран.

Умоли га у моје име.

Библиотека није готова, већ је само почета. Имам знатних реформација да уведем по упутству г. ар. Магарашевића који је средио и Кар. гимназије библиотеку.

¹³ На истој страни на којој је текст дописнице, на левој маргини текста, од горе до доле, Августин Бошњаковић написао је још једну реченицу која гласи „Кад свршавате школ. годину?”

¹⁴ Манастира Хопова. (прим М. Ђ.).

Мени се допадају и кад дођеш видећеш у чему се састоју.

А сад са жељом: да тебе као и г. матер моје писмо у добром здрављу затече јесам твој

А. Бошњаковић

[РОМС, инв. бр. 4. 442; писмо]

4.

Ман. Хопово, дне 8. октобра 906.

Драги Тихомире!

Неси ме посетио као што си ми обећао, а волео бих да си то учинио из многих разлога.

Јављам ти, да се књиге слажу у фахове у нашој библиотеци и да су Србуље дивно описане. Поредао сам их по хронологији.

Имао сам једног врсног помоћника и веома сам му благодаран за тај посао. Пронађени су у Србуљама нови записи које Стојановић и „дружина његова” на брзу руку прелиставајући, разуме се, неје могла изнаћи.

Но права целъ мога данашњегга писма неје то, да ти се тиме похвалим и да те обрадујем, већ да те уљудно умолим да будеш тако добар, па да ми опишеш за картоне сваки протокол и сваку књигу која је код тебе, а ја ћу све то овде начисто преписати, тим књигама места определити у фаховима и нумерисати. —

Молим те учини то одмах, јер то ми је веома нужно.

Ако ти протоколи, „Новине Србске” etc. више не требају, а ти ми јави па ћу доћи по њих.

Па у тој нади, да ћеш ми молбу и жељу уважити прими ти као и поштована ти гђа мати моје најсрдачније

поздравље.

Твој А. Бош.

[РОМС, инв. бр. 4. 443; писмо]

5.

Ман. Хопово, дне 12. дец 906.

Драги Тихомире!

Ових дана свршио сам попис свију књига ман. библиотеке осим оних које су код тебе, владике Шевића и Руварца.

Ја се обраћам данас свима вама с молбом, да ми их вратите одмах, пошто сам уверен да сте се њима довољно искористили.

Кроз који дан долазим у Н. С. послом, па те с' тога молим да их даш све спаковати у један сандук а мој ће човек већ доћи по њих да их пренесе.

Не сумњам да ћу наћи и ја неке податке у њима за неку моју радњу коју сам давно почео, али сам је морао одложити услед многих незгода које су ме ово неколико година почеле пратити.

Радоваћу се, ако ме будеш удостојио посете о божићним феријама.

Ништа ми не спомињеш о твојој радњи. Зар још није изашла из штампе?

Поздрављајући тебе као твоју поштов. г. матер најпријатељскије, јесам твој

А. Бошњаковић

[РОМС, инв. бр. 4. 441; писмо]

6.

М. Хопово дне 17. дец. 906.

Драги Тихомире!

Твоју сам карту примио и разумео твоју жељу и према томе „да будетъ воля твоя”, али после одређеног времена, нека буде једанпут и воља моја. Као што сам ти јавио, не могу да уређујем библиотеку док не будем имао све књиге пописане. Почео сам уређивати, али сам стао код твојих књига. Ако не верујеш „пригди и виждь”.

Поздрав теби и г. матери твој А. Бошњак

[РОМС, инв. бр. 4. 438; дописница]

7.

М. Грегет 17/V 921.

Драги Тихомире!

Твоју драгу ми карту сам примио и отпоздрављам ти ус-
кршњи поздрав са: ваистину васкрсе! Ја сам locumtenens арх.
Пантелића, који је отишао у Пећ за администр. епископије.
Чујем да има ту рођака својих, од којих ћеш ти моћи дознати
има ли он „благое произволеніе” примити се те старославне
наше патријаршије или – не. Ја држим да се неће моћи од-
ржати, јер – није Србијанац, тј. пожртвовани јунак. Ми смо
сви – са часним изузетком – кекавци. Зар не? Пантелић би
требао да буде посвећен овога лета тј. ако се одлучи да оста-
не, ако не, враћа се на своје старо место овде, јер такав нам
је уговор, а ја опет у – фрему!!! јер сам заиста, како си згод-
но приметио, „древомъ Августинъ раловестъ изселенъ”. Али
ваљада ће мој колега бити толико обузет [нечитка реч], па ће
остати „онамо 'намо, за брдима”. Срдачно поздрављам тебе и
твоју поштов. гђу Супругу и доскора виђења!

Јави се. Твој А. Бош.
Ман.

[РОМС, инв. бр. 4. 479; дописница]

*

Додатак бр. 1.

Реверс

Узео сам за научну употребу из књижнице Ман. Хопова:
Протокол братских сабора од 1753. до 1768. год.
Протокол пострижене и умрле братије од 1753. год.
Протокол циркуларни од год. 1749. до год. 1766.
Рачунски тефтер од год. 1758.

Да сам све ове рукописне књиге примио, овим при-
знајем и потврђујем.

У Ман. Хопову 28. нов. (10. дец.) 1899

Тих. Остојић

Да су горе назначене рукопис. књиге манастир. библиотеци данас враћене, тврдим.

у Ман. Хопову, дне 10. / 23. маја 1907.

Августин Бошњаковић

Архимандрит Настојатељ

На полеђини реверса, на левој половини папира, обичном оловком, написано је:

Потврде

Такође, на полеђини реверса, на десној половини папира, написано је, руком Августина Бошњаковића:

У Остојића је још рукопис А. М. Ненадовића
Узео 1902. 18 Јула

18. априла 906. узео је Остојић из библиотеке један циркул. протокол, две свеске економ. регистара и једну!

А. Бош.

[РОМС, инв. бр. М. 5. 959]

Писмо Тихомира Остојића Августину Бошњаковићу:

3 / I 1918

[Нови Сад]¹⁵

Драги мој Леко,

Желим ти да у здрављу проведеш празнике. Честитам ти нову годину. Нека ти она донесе оно што желиш од ње. – Примео сам и писмо твоје и карту пре неки дан. Хвала ти што си ми послао Решетарову карту. Решетар је красан човек, али не само стога што пише ћирилицом, него и иначе. – Не мисли да сам „постао охол, осећајући се добро”. Угојио сам се, али нисам здрав. Седим код куће, кад је лепо, излазим мало у шетњу. Још само да могу да радим! Али и рад ми смета. Ако не буде боље, овако није добро. – Ми смо ове јесени често говорили о теби. Разуме се: на таког домаћина не може се а да га се не сећамо. Нарочито читајући новине рекнем ја: Сад он у читаоници гужва Zeit. Што се мене тиче, ја стојим према свему онако као и пре: мирно просуђујем ситуацију, тражим добру информацију и трудим се да свему нађем узрок. Нашао сам да је то најбољи начин да се човек мало не узбуђује. – Како је у Хопову? Ми га се често сећамо. Прими од нас обоје срдачан поздрав

твој

Тих. О.¹⁶

[РОМС, инв. бр. 19. 044; писмо]

¹⁵ Тихомир Остојић не наводи одакле шаље ово писмо, али закључак о месту из којег је писмо послато може се извести према поштанском жигу, на којем пише „UJVIDEK, 918 JAN.”, као и на основу реченице написане на маргини писма (видети следећу фусноту).

¹⁶ На левој маргини Тихомир Остојић додао је реченицу „Кад дођеш у Н. Сад, не заборави на нас, да се разговоримо о свему.”

MILICA V. ČUKOVIĆ

TRACING THE MONOGRAPH *DOSITEJ OBRADOVIĆ IN HOPOVO*:
THE LETTERS OF AVGUSTIN BOŠNJAKOVIĆ
TO TIHOMIR OSTOJIĆ

SUMMARY

The paper presents edited letters with comments which the archimandrite of Hopovo monastery Avgustin Bošnjaković sent to Tihomir Ostojić in the period from 1905 to 1921. We added to the paper, as appendices, the letter of Tihomir Ostojić to Avgustin Bošnjaković and the manuscript receipt – a testament about the manuscripts that Tihomir Ostojić borrowed from and returned to Hopovo library, while he was writing his doctoral thesis on Dositej Obradović, as well as a monograph *Dositej Obradović in Hopovo*. All the letters and the manuscript are kept in the Manuscript Department of Matica Srpska. The letters of Avgustin Bošnjaković are a proof of archimandrite's support to Tihomir Ostojić in his effort to defend a thesis on Dositej Obradović, and as well as to publish the monograph *Dositej Obradović in Hopovo*. The receipt which was added as an appendix offers an insight about the type of sources that Tihomir Ostojić used while writing this monograph, and it provides an opportunity to determine a timeframe when these sources were at Ostojić's disposal. This short and concise paper is a contribution to a better understanding of the relationship between Tihomir Ostojić and Avgustin Bošnjaković; a reminder of Hopovo archimandrite's credits to the preservation of cultural and literary heritage, and an attempt to create a more accurate timeframe of the writing process and putting the monograph *Dositej Obradović in Hopovo* into print.

Keywords: Tihomir Ostojić, Avgustin Bošnjaković, Dositej Obradović, Hopovo monastery, letters, manuscripts.